

össze, amikor a csehek virágzó nyugati birodalmakkal sorolták magukat egy szintre, mint például az Első Csehszlovák köztársaság idején (1918–1938), melyet az akkori demokratikus nagyhatalmak, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország is elismertek.

- (II) A másik csoport ugyanakkor éppen ellentétesen éli meg az EU-csatlakozást: „kívülről befelé” történő elmozdulásként, mivel az EU „elkerülhetetlenül” betör a Cseh Köztársaság területére, ami által a csehek hátrányokat szenvednek. Ebbe a csoportba sorolható Václav Klaus, a Polgári Demokratikus Párt (ODS) vezetői (a szavazók azonban nem), a Cseh- és Morvaországi Kommunista Párt (KSCM) és a cseh lakosság egy elenyésző része (többnyire a KSCM szavazói), akik a cseh szabadság és függetlenség megnyirbálására hivatkozva inkább negatívan látják a csatlakozást. Ezen második csoport tudatába a múlt azon időszakai vésődtek be élesen, melyeket egy világhatalomhoz fűződő nyomasztó emlékü kapcsolat jellemez.

Akár negatív, akár pozitív tényezőként, az EU mindenképpen átvette a meghatározó Másik szerepét a Cseh Köztársaság történetében a Másikat a múltban képviselő Szovjetuniótól, Harmadik köztársaságtól, kommunizmustól stb. – foglalja össze konklúziójában Esparza, majd még egy figyelemreméltó tényt említ: éppen a múlt vagy a jelen bármely meghatározó Másikának tükrében fogalmazódott meg a cseh identitás, és végig szorosan kapcsolódott a demokrácia eszméjéhez.

Dézi Tímea

A Szubszahara migrációja mint fejlődésgátló tényező

Wiedemann, Charlotte: Irrweg Migration – Wie Auswanderung zum Entwicklungshemmnis wird. = Blätter für deutsche und internationale Politik, 55 Jg. 2010. 9. No. 97–104. p.

A szegény kontinensekről Európába áramló tömegmigráció frusztrált nézetben: „a fehér ember keresztje”, rossz lelkiismerettel: „bűnhődés a gyarmatosításért”, önfelmentésképpen: haszon (hazaáramló keresetmegtakarítás, kamatozó munkatapasztalat, világlátottság) az anyaországok számára. Emberi-jogi szentimentalizmussal siránkozunk, ha az útrakeltek a partok előtt a tengerbe vesznek. A befogadó országok szociokulturális okokból

(„a multikulturalizmus csödjé”) ma már korlátozni szeretnék a bevándorlást, gazdaságilag ugyanakkor ráutaltak a szakképesített munkaerőre, demográfiaileg pedig a népesség-utánpótlásra. A különböző megközelítések kaotikusan ütköznek egymással, közös bennük az, hogy egyik sem érinti – a kibocsátó közeg oldaláról nézve – az elvándorlási folyamat komplex hátterét és nem feltétlenül pozitív visszahatását, továbbá – az egyéni szerencsekísértés veszélyeitől a vállalkozás végső kudarcáig – a migránsors egész humanitárius és szociális problematikáját. A helyi állapotok mélyreható ismerete híján nincsenek fix támpontok a kibocsátó térségek érdemi megsegítését célzó fejlesztéspolitika számára.

A specifikus vonatkozások körében tulajdonképp alig is állnak rendelkezésre célzott kutatások, hozzávetőleges ismereteket elszórt felmérések, részbeszámolók kínálnak. Jelen áttekintés talán szokatlan következtései afrikai (szubszaharai) tapasztalati anyagra támaszkodnak, jobbára a Mali Köztársaságból.

Az elvándorlás helyi hátteréről. – A felnövő generációk tagjait egyáltalán nem csak a megélhetési gondok indítják útnak: közrehat a korrupció, bürokratikus posztkoloniális helyi rendszerek konszenzushiánya, a gyarmati időkből visszamaradt külső tájékozódáskényszer, nem ritkán a periféria önmegvetése, valamint egy, a vándorló „harcos” örökölt kultuszát adaptáló, folklórszinten begyökerezett hőstudat. E kultusz jegyében az otthon maradás (főleg az első szülöttre nézve) a férfiúi gyengeség, gyávaság szinonimája, ami a környezet, a nagycsalád megvetését is kiváltja. A szűkebb család meg is tesz mindent, hogy a jelöltet – a felszereléstől a tetemes fizetni valóig – az útra mielőbb felkészítse. Az út kivitelezése általában illegális: az egyes nagyvárosokban működő hivatalos munkástoborzó irodák adminisztratív feltételeinek édeskevesen képesek megfelelni. Az illegalitás a közvetítők, segítők által bezsebelt, hatalmas költségeket feltételez, életveszéllyel jár. – A szélsőségektől mentes politikát folytató, nem is a legszegényebb országok közé tartozó nyugat-afrikai Mali esetében, melynek adminisztrációja népi tömegeitől a maga francia hivatalos nyelvében is idegen, a közel 14 milliós összlakosságból így is jelenleg 4 millió (a felnőtt társadalomnak legalább a fele, szinte egészében a férfi lakosság?) tartózkodik országon kívül. Az elvándorlás társadalmi kultuszát itt egy népének személyiség (Griot) évtizedeken keresztül nagy erővel népszerűsítette.

A migrációs út kiszámíthatatlanságáról. – Európában keveset tudunk róla: a szubszaharai migráció nagyobb része el sem jut Európáig. Ehelyett jelentős tömegek a Közel-Keletre irányulnak vagy pedig körben járnak magában Afrikában; ma mintegy 7 millióan (ennél európai létszámuk sem magasabb) megkapaszkodnak a Dél-Afrikai Köztársaságban. Maliban is állomásoznak más államok vándorai, a távol levő helybeliek által hátraha-

gyott űrt kitöltve. A legbecsvágyóbb hányad szeme előtt lebeg Európa. Aki nem szenved hajótörést, és kitaró próbálkozással bejut, társul a kialakult nagyvárosi kolóniákhoz. Tartózkodási engedélyt szerez, hosszabb-rövidebb távra munkát talál. A szerencsétlenül jártakról nem készül módszeres statisztika, különböző forrásokból egymásnak ellentmondó, évi több ezres szintű becslések kerülnek forgalomba. De a jemeni vizekről is sok tetemet partra vet a dagály. A mali migráns adott esetben néhány évi szerény megtakarítás birtokában emelt fővel hazatér, mehet helyébe a másik. Ha kisebb a szerencséje, ha időnek előtte kitoloncolják, alig nézhet az otthoniak szemébe, talán másutt húzza meg magát. A halottak: már haláluknál fogva hősök; egy szenegáli nőmozgalom a szerencsétlenségek felelőseinek felkutatása és számonkérése érdekében ma még különös újdonságszámba megy.

Az anyaország hasznáról. – Globális számítások szerint 2009-re több mint 300 milliárd dollár rúgott a világmigráció hazautalt megtakarítása. Ez tekintélyes összeg, ám kiderül: túlnyomó hányada európai anyaországokat illet, Afrika részesedése mindössze 10 százalék. És az sem egyenletesen oszlik meg a migrációban jellemzően érintett országok között, szubszaharai színterre vonatkoztatva különösen szerény: talán enyhíti valamelyest a hazai nélkülözést, az életkörülmények távlatos javításához nem elégséges, még kevésbé képvisel gazdaságfejlesztő erőt. Így teljesen elvész a társadalmi kohézió a politikai tudatosodás számára. A migrációfolyamat ezt a kibocsátó régiót semmilyen irányban nem viszi előre. A tiszta hozam és a migráns út kockázatos ráfordítása, ami a közvetítők kezén elvész, null-szaldós. – A migráció ezekben az esetekben racionálisan elveszti az értelmét, elméleti következtetés: leszámolni a céltalan cirkulációval. Egyes elemzők feltételezik: az önerőből fejlődésképtelen régióknak nyújtott fejlesztési segélyek növelése kiválthatná az onnan eredő migrációt. A gazdasági reputáció és a migrációs elvagyódás fékeződése között egyenes összefüggés azonban nehezen kimutatható. A hatás – más elemzők megfigyelése szerint – kétségtelenül: legfeljebb 4 000 dolláros egy főre eső GDP-küszöb talán mégis érvényesül, ami mögött nem utolsósorban az ősi, irracionális készletek sejtethők. A szubszaharai Afrika ettől a küszöbtől mindenestre meglehetően messze áll. Megint egy másik kérdés a fejlesztési segéllyel való felelős, alkotó gazdálkodás, ami az afrikai politikáknak ritkán sajátja, és ugyanígy: a saját lábára állás kiküzdésének lehetősége. A szubszaharai Afrikának végül, de nem utolsósorban szüksége volna a nép füléig elhatoló intésre, tanításra is, ami szerint Afrika sok baja között a tömegmigráció e kényszeres típusa tévút, pusztító kór, zászlóelhagyás, mint azt Mbembe kamerúni államelnök a függetlenség 50 éves évfordulója kapcsán az elsők között végre egyszer szóvá tette („Le désir généralisé de défection et de désertation,”).

Komáromi Sándor

SZEMLE

Kisebbségek kultúrája

Felkelések a világban 2009-ben: a düh etnográfija

Bertho, Alain: Les émeutes dans le monde en 2009: ethnographie de la colère = La Revue Internationale et Stratégique, 2010. 79. No. 75–85. p.

(A szerző az antropológia professzora a Paris 8 egyetemen.)

Az egy évvel korábbi diagnózis beigazolódni látszik: a társadalmi elégetlenségek, nyugtalanságok fél évszázadonként felszínre törnek. Az utóbbi évek folyamatosan efféle felkelésektől mozgalmasak. Például: 1999. november: a seattle-i zavargások a Kereskedelmi Világszervezet (OMC) összejövetelekor; 2000. szeptember: 2.: Intifada Izraelben; 2001. július: felkelés Bradfordban (Egyesült Királyság); 2002: felkelések sorozata Strasbourgban, Évreux-ben, Mureaux-ban; 2003: súlyos légzőszervi járványhoz kapcsolódóan felkelések Kínában; 2004: Palm Island-i felkelés egy a rendőrség által megölt bennszülött halálát követően stb. Számszerűen 547 felkelés tört ki 2009-ben a világ 96 országában, szemben a 2008-ban 52 országban megtörtént 131 eseménnyel szemben. 2010 első feléve további emelkedésről tanúskodik.

Pedig ez a növekedés nem megy „eseményszámba”. A jelenség szinte észrevétlen a megfigyelők és elemzők szemében. Ennek nyilvánvaló oka, hogy különböző politikai körülmények között törtek ki a felkelések. Szemben mondjuk a XVIII. század végén, a politikai modernség megjelenésekor jelentkező forradalmakéval vagy az I. világháború végén jelentkező kommunizmuséval. Az 1960-as évek végén (1968-cal) lezáruló, csaknem két évszázados időszak „mozgalmas”-ként jellemezhető: politikai, modern közösségi tereken zajlik, közéleti természetű. Ez a mostani szekvencia pedig nem mozgat meg nagy közösségeket, nem valamiféle utópia jegyében zajlik – „egyszerűen” összecsapások jellemzik.

A jelenséget a Charles Tilly által adott „repertoár”, vagyis a végrehajtás módja köti mégis össze. A mostani összecsapások különböznek a kétszáz évvel korábbiaktól, és globális természetűek. Vége az utcán emelt barikádok korszakának. Ma repülőtereket, autótutakat foglalnak el. Vége a hatalom reprezentáns helyeinek, mint például a Tuileriák elfoglalásának. Ehelyett autókat, gumiabroncsokat, szemetesládákat gyűjtanak fel: maszk